

Sultan I. Bayezid Dönemine Ait Grekçe Bir Anlatı

A Greek Account for the Reign of Sultan Bayezid I

*Ferban Kırıldökme Mollaoğlu**

Özet

Grekçe Anlatı, Sultan I. Bayezid (1389–1402) döneminde Türklerin İstanbul kuşatmasıyla (1394–1402) ilgili bilgi veren önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Bizanslı anonim yazara göre kuşatma başladıktan sonra İstanbul halkının büyük bir kısmı Türklere teslim olmaktan yana tavır almıştır. *Anlatı*'da ifade edildiği üzere kuşatma, 1402 yılına kadar devam etmiş ve bu sırada Bizanslılar elçi heyetini I. Bayezid'in huzuruna göndermiştir. *Anlatı*'nın devamında Ankara Savaşı hakkında bilgi veren yazar, Timur'un saldırısı karşısında Osmanlı ordusunun dağıldığını ve I. Bayezid'in yakalandığını kaydetmiştir. Daha sonra da, Süleyman Çelebi'nin İmparator ile bir anlaşma yaparak bazı bölgeleri Bizans'a bıraktığını ve I. Bayezid'in karşılaştığı küçük düşürücü durumlar sebebiyle vefat ettiğini kaydetmiştir. Son olarak Timur'un ölümüne değinen yazar, Bizanslıların Tanrı'nın inayeti sayesinde kurtulduğunu iddia etmiştir.

Anabtar Kelimeler: I. Bayezid, Osmanlı Devleti, Bizans, *Grekçe Anlatı*

Abstract

The Greek Account is one of the most important sources for the Ottoman siege of the Byzantine capital (1394–1402) during the reign of Bayezid I (1389–1402). The anonymous Byzantine writer of the account states that at the time that the Ottomans besieged the Byzantine capital many people favored surrendering to them. He also indicates that the Turks continued to besiege the city until 1402, when certain Byzantine envoys were dispatched at the presence of the Sultan. After that the writer gives certain details about the Battle of Ankara. He states that the Ottoman army was disintegrated on Timur's attack and that Bayezid I was taken captive. Furthermore, he indicates that Süleyman Çelebi came to an agreement with the Emperor and he agreed to return certain regions to Byzantium. According to the writer, Bayezid I died because of

* Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, ferbankirli@yahoo.com

his humiliation. Finally, he mentions the death of Timur and he claims that the Byzantines were saved through God's grace.

Keywords: Bayezid I, Ottoman State, Byzantium, *The Greek Account*

Sultan I. Bayezid (1389–1402) döneminde Osmanlı-Bizans ilişkileri ve özellikle de İstanbul kuşatması (1394–1402) hakkında bilgi veren *Anlatı*, Grekçe yazılmış önemli kaynaklar arasında sayılmaktadır.¹ Paul Gautier'e göre metin anonim bir yazar tarafından kaleme alınmıştır.² Alman Bizantinist Herbert Hunger göre ise, İoannes Chortasmenos tarafından yazılmıştır.³ *Anlatı*'nın kimin tarafından yazıldığına dair farklı görüşlere rağmen yazarın, I. Bayezid'in İstanbul kuşatmasının görgü tanığı olduğu kabul edilmektedir.⁴ Bu husus metnin birinci elden kaynak olarak değerini ön plana çıkartmaktadır.

¹ Metnin tenkitli neşri Gautier tarafından yapılmıştır. Bkz. Paul Gautier, "Un Récit Inédit du Siège de Constantinople par les Turcs (1394–1402)", *Revue des Études Byzantines*, 23 (1965), s. 100–117. Grekçe metin ve Fransızca çeviri s. 102–117 arasında yer almaktadır. Makale yazılırken Gautier tarafından yayımlanmış olan Grekçe metin esas alınmış ve bu nedenle de çevrilen ve alıntılanan bölümlerin Grekçe metindeki sayfa ve satır numaraları verilmiştir. Ayrıca açıklaması yapılan Yunanca isim, sıfat ve tamlamaların cümle içinde buldukları ad durumda değil, nomitativ/yalın halde verilmesi uygun görülmüştür.

² Gautier, "Un Récit Inédit", s. 100. Yine Gautier'e göre metin Meryem Ana'nın mucizeleri üzerine yazılmış bir derleme içinde yer almaktadır.

³ Gautier, *Anlatı*'nın son bölümünün Hunger tarafından Almanca'ya çevrildiğini kaydetmiştir. Hunger'in çevirisi, Gautier'in yayınının 110'uncu sayfasının 11'inci satırından itibaren başlamaktadır. Bkz. Gautier, "Un Récit Inédit", s. 100 ve s. 111 dipnot 16. Hunger'in çevirisine ulaşılammıştır. Hunger, Chortasmenos ile ilgili tespitini ilk olarak 1958 yılında kaleme almış (bkz. Gautier, "Un Récit Inédit", s. 100) ve 1977 yılında tekrar etmiştir. Romen Bizantinist Dimitru Nastase ise günümüze ancak "Slavca" çevirisiyle ulaşmış bir Bizans kaynağının Chortasmenos tarafından yazılmış olabileceğini öne sürmüştür. Hunger'e göre Nastase'nin çalışmaları kendi tespitini destekler niteliktedir. Bkz. Herbert Hunger, *Byzantinische Literatur, H. I. Die profane Literatur der Byzantiner*, *Tόμος Β', Μετάφ. Ταξιάρχης Κόλιας, Κατερίνα Συνέλλη, Γ. Χ. Μαυροής, Ιωάννης Βάσσης, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2007*⁴, s. 335. İoannes Chortasmenos ile ilgili bkz. Alice-Mary Talbot, "Chortasmenos John", *Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. I, Oxford University Press, New York-Oxford 1991, s. 431–432. Nastase'nin bahsettiği kaynak, J. Bogdan ve V. Jagic tarafından Latince çevirisiyle birlikte yayımlanmış olan "Bulgar-Sırp Kronikleri"dir. Akdes Nimet Kurat söz konusu kaynağın Türk tarihi açısından önemine dikkat çekmiş ve Türkçe tercümesini yayımlamıştır. Bkz. Akdes Nimet Kurat, "Osmanlı Tarihinin İlk Devrine Ait Bulgar ve Sırp Kronikleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, III/4–5 (1965), s. 183–195. Ayrıca bkz. aşağıda dipnot 38.

⁴ *Anlatı*, Timur'un vefatıyla son bulmaktadır (18 Şubat 1405) ve Ankara Savaşı sonrasında Türkler tarafından Bizans'a düzenlenmiş herhangi bir saldırıyla ilgili bilgi

Türkçe'ye kısaca *Anlatı* adıyla aktardığımız metnin başlığı oldukça uzundur ve yazarın konuya yaklaşımını ortaya koyması bakımından önemlidir:

“Pek dindar Efendi Manuel Palaiologos devrinde İsa'yı doğuran fevkalâde mukaddes [Meryem] tarafından gerçekleştirilen mucize hakkında anlatı. O zaman ki, yüce kent [İstanbul] Türkler⁵ tarafından zapt edilme tehlikesi içinde bulunmaktayken Pers [Timur]⁶ ansızın Türklerin üzerine yürüdü ve Galatya'nın Ankara [mevkiinde] vuku bulan savaşta Türklerin ordusu bozguna uğratıldı ve onların hükümdarı Bayezid esir alındı. Kent de, İsa'yı doğuran fevkalâde mukaddes ve ebedi bakire Meryem'in inayetiyle topyekün özgürlüğüne kavuştu ve yakın zamanda gerçekleşmesi tehdidi altında bulunduğu korkularından kurtuldu.”⁷

Anlatı'nın giriş kısmında yazar, “İsa'nın anası gayet saf [Meryem] tarafından bu olağanüstü mucizeler sadece değişik zaman ve tarihlere gerçekleştirilmiş değildir” demiş, kendisinin de yaşadığı devir olan “Palaiologos hanedanının iktidarı sırasında da” geçmiştekilere benzer bir mucizenin meydana geldiğini kaydetmiştir. Devamında ise, “Bu anlatı bunu ortaya koyacaktır” diye yazmıştır.⁸ Daha sonra *Anlatı*'da, kronolojik sıra takip edilmeksizin 9. yüzyıldan 14. yüzyılın sonlarına kadar olan dönemde Bizans Devleti'nin gerileyişi ve Türklerin Anadolu ile Rumeli'deki fetihleri şu sözlerle aktarılmıştır:

içermemektedir. (Timur'un vefat tarihiyle ilgili bkz. İsmail Aka, *Timur ve Devleti*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 33.) Bu tarihten sonra Bizans'a ilk saldıran Musa Çelebi olmuştur (Eylül 1409-Şubat 1410). Bkz. Dimitris J. Kastiris, *The Sons of Bayezid, Empire Building and Representation in the Ottoman Civil War of 1402–1413*, Brill, Leiden 2007, s. 143. Bu nedenle *Anlatı*'nın Şubat 1405- Eylül 1409 tarihleri arasında yazıldığını kabul etmek mümkündür. Farklı bir tarihlendirme için bkz. Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 101–102.

⁵ *Anlatı*'da Türkler için “Agarenler=Αγαρηνοί” ifadesi kullanılmıştır. Bir tek durumda ise “Agaren milleti=το Αγαρηνών έθνος” ifadesiyle Türkler ve Araplar, yani Müslümanlar kastedilmiştir. Bkz. Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 102,¹⁷. Ayrıca bkz. Gyula Moravcsik, *Byzantinoturcica II, Spracheste der Türkvolker in den Byzantinischen Quellen*, Akademie Verlag, Berlin 1958, s. 55. Metinde Sultan I. Bayezid ve Türklerle ilgili pek çok aşağılayıcı ifade bulunmaktadır. Örneğin s. 104,^{25–28}'de, II. Manuel'in erdemliliği vurgulanırken, I. Bayezid'in kurnazlığının altı çizilmiştir. Bu ifadeler aynen Türkçe'ye aktarılmışsa da şüphesiz makale yazarının görüşlerini yansıtmamaktadır.

⁶ Timur için burada “Pers=Πέρσης” denmiştir. Metnin devamında ise “İskitli Timur=ο Σκίθης Τιμούρης” ifadesi kullanılmıştır. Bkz. Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 108,⁵ ve s. 110,³⁷. Bizans kaynaklarında Timur'un İskitli olarak tanımlanmasıyla ilgili bkz. Mustafa Daş, “Bizans Kaynaklarında Timur İmajı”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XX/2 (Aralık 2005), s. 46. *Anlatı*'nın 110³uncu sayfasının 5³üncü satırında geçen İskitli Han/Kağan =χαγάνος ο Σκίθης” ifadesiyle ise 626 yılında İstanbul'u kuşatan Avar Hanı kastedilmiştir.

⁷ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 102,^{1–10}.

⁸ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 102,^{11–16}.

“Bizim günahlarımız sebebiyle tanrı-tanımaz Agaren [Arap ve Türk] milleti hesaplanması mümkün olmayan bir kalabalık halinde sınırları dışına taşıp, kara ve denizlerin neredeyse tamamını ele geçirerek hırsından dolayı ayak basmadığı hiçbir yer bırakmadı. Bu yüzden Romalıların devleti⁹ pek çok kez korkunç felaketlere uğratıldı; kentleri, toprakları, gelirleri ve Romalıların güvenliğinin kaleleri olan diğer tüm her şey alındı. Ancak böyle olmakla birlikte, o canilerin yurtlarına dönmeleri sebebiyle [devlet], tekrar, kısa bir süre sonra, bir şekilde sıkıntılarından kurtulmaktaydı. Çünkü [bunlar] saldırdıkları zaman eyaletleri yağmalasalar ve Romalıların [idaresi] altında bulunan [bölgeleri] on binlerce sıkıntıya boğsalar da, hırsızlar ve korsanlar gibi yağma ve çapulla karınlarını doyurduktan sonra tekrar geldikleri yere geri dönmekteydiler. İmparator Theophilos’un [devrinden] itibaren pek çok yıl boyunca İstanbul’un Latinler tarafından zaptına kadar bunu yaparak böyle yaşadılar. Ancak o tarihte, Romalıların iktidarı tümüyle itaat altına alınarak zayıflatılmış ve devletin her bir taraftan saldıran bu denli büyük ve kalabalık canavarlara artık dayanacak gücü kalmamıştı. İşte o zaman, bu barbarlar, [kent] zaptından sonra geçen kısa zaman zarfında [kendilerine] engel olacak hiçbir [kuvvetin] bulunmamasından istifadeyle [geçmişte] Romalıları tâbi çok sayıdaki [yerden], az sayıda geri kalan Anadolu’nun sair yerlerine akın ettiler. Yavaş yavaş ilerleyerek Avrupa’ya dahi geçtiler, tüm Trakya ile Makedonya’yı yerle bir ettiler ve büyük ve kalabalık nüfusu olan Bulgarların devletine boyun eğdirdiler. Ne Arnavutlar ne de Sırlar onlara karşı koyamadığı için bunları da tıpkı Macarlar¹⁰ gibi itaatleri altına aldılar ve tabiri caizse karşılarna çıkan herkesi ya savaş ya da barış yoluyla boyundurukları altına alarak ve yok ederek tüm Avrupa’nın bir başından öbür başına kadar ilerlediler. Pek çoğunun onlara karşı durmayı istemesi faydalı bir sonuç getirmede; ancak Türkler bunlar karşısında da üstünlük sağladılar. Avrupa’da Romalıları ait kentlerin surları, söylendiği gibi, deprem sebebiyle bir gecede yıkılarak inançsızların eline geçti. Bundan böyle, vasat bir bilgiye sahibi olan [insanlar] bile olayların, bizim Tanrı’ya karşı akılsızca işlediğimiz günahlar sebebiyle Tanrı’nın gazabı olduğunu anladı.”¹¹

⁹ Bizanslıların kendilerini nasıl tanımladıklarıyla ilgili bkz. Nevra Necipoğlu, “Evrensellikten Geri Çekiliş, Bizans İmparatorluk İdeolojisinin Evrimi ve Osmanlı Fütuhata”, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 146–156.

¹⁰ Arnavutlar “Ἰλλύριοι”, Sırlar “Γοτθῆες” ve Macarlar “Πατιοεῖς” olarak adlandırılmıştır. Bkz. Moravcsik, *Byzantinoturcica II*, s. 242–243 ve s. 329.

¹¹ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 102,17–104,18. 4. Haçlı Seferinin sonuçlarıyla ilgili tartışmalar ve kaynakça için bkz. David Jacoby, “The Latin Empire of Constantinople and the Frankish States in Greece”, *The New Cambridge Medieval History, vol. V c. 1198–1300*, ed. David Abulafia, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s. 525–542; Michael Angold, “Byzantium in Exile”, *The New Cambridge Medieval History, vol. V*, s. 543–568. 1261 yılından sonra Bizans tarihi için bkz. Donald M. Nicol, *Bizans’ın Son Yüzyılları (1261–1453)*, Çev. Bilge Umar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s.

Anlatı yazarının Tanrı'nın gazabı olarak ifade ettiği deprem 1/2 Mart 1354'te meydana gelmiş ve kent surlarının yıkılmasına sebep olmuştur. Bundan kısa bir süre sonra Süleyman Paşa Rumeli'ye geçmiş ve bölgede hâkimiyet kurmuştur. Gelibolu'nun fethinden birkaç ay sonra ise, VI. İoannes Kantakouzenos (1347–1354) tahttan çekilerek Bizans Devleti'nin idaresini V. İoannes Palaiologos'a (1341/54–91) bırakmıştır. V. İoannes, iktidarın ilk yirmi yılında, Türklerin Rumeli'deki ilerleyişine engel olmak amacıyla Papalık ve Batılı hükümdarlarla yakın ilişkiler tesis etmiştir.¹² Hatta bir Haçlı Seferi'nin düzenlenmesi amacıyla Papa V. Urbanus ile görüşmelerde bulunmak için İtalya'ya gitmiş ve Papalık tarafından Bizans'a sağlanacak yardımın ön koşulu olan Papa'nın üstün hâkimiyetini tanımıştır. Ancak V. İoannes, tavizkâr tutumuna rağmen, İtalya'da kaldığı yaklaşık iki yılda (1369–1371) umut ettiği yardımı elde edememiştir.¹³

V. İoannes'in dönüşü Osmanlı Devleti ile Balkanlı idareciler arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlendiği bir tarihe isabet etmiştir. Makedonya'daki Sırp prenslerinin Meriç üzerine gelerek düzenledikleri saldırı sonucunda meydana gelen Çirmen Savaşı (26 Eylül 1371) Türklerin zaferiyle sonuçlanmıştır. Bu zaferden sonra Türklerin Balkanlar'da önemli rakibi olan Sırp ve Bulgar prensleri Osmanlı harâcğüzârı olmuşlardır. İmparator V. İoannes de, Batı'dan yardım gelmeyeceğini anlamış olduğundan, Sultan I. Murad (1362–1389) ile bir anlaşma yaparak harâc ödemeyi ve Sultanın vasalı olarak seferlerine katılmayı kabul etmiştir.¹⁴

V. İoannes'in Sultan I. Murad'ın Anadolu'daki ordugâhında Osmanlı vasalı olarak hizmet ettiği 1373 yılında, IV. Andronikos ile Savcı Çelebi babalarına baş kaldırmışlardır. İsyân kısa süre sonra bastırılmış olsa da Bizans Devleti, Osmanlı

43–267. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve fetihlerle ilgili bkz. Halil İnalçık, *Devlet-i Aliye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s. 3–61; aynı yazar, “Osman Gazi'nin İznik Kuşatması ve Bafeus Muharebesi”, *Osmanlı Beyliği (1300–1389)*, ed. Elizabeth A. Zachariadou, Çev. Gül Çağalı, İsmail Yerguz, Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997, s. 78–105; aynı yazar, “Osmanlı Sultanı Orhan (1324–1362) Avrupa'da Yerleşme”, *Belleten*, LXXIII/266 (Nisan 2009), s. 77–107. Ayrıca 14. yüzyılın ortalarında Bizanslı yazarlar tarafından çöküşünün nasıl algılandığı ve getirilen çeşitli açıklamalar için bkz. Ihor Ševčenko, “Entelektüellerin Gözüyle Bizans'ın Çöküşü”, Çev. Özden Arıkan, *Cogito (Bizans Özel Sayısı)*, 17 (Kış 1999), s. 266–290.

¹² Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, s. 271–289.

¹³ Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, s. 289–293; aynı yazar, *Bizans ve Venedik*, Çev. Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000, s. 290–294.

¹⁴ Halil İnalçık, “The Ottoman Turks and the Crusades, 1329–1451”, *A History of the Crusades*, ed. Kenneth M. Setton, *The Impact of the Crusades on Europe, vol. VI*, ed. Harry W. Hazard-Norman P. Zacour, The University of Wisconsin Press, Madison-Wisconsin 1989, s. 242–243.

müdahalelerine imkân veren bir taht mücadelesinin içine sürüklenmiştir. 1381'e kadar aralıklarla devam eden iktidar kavgasında I. Murad, bazen V. İoannes'in bazen de IV. Andronikos'un yanında yer alarak taraflarla olan vasallık ilişkisini pekiştirme fırsatına sahip olmuştur. Ayrıca bu dönemde izlenen politika sayesinde IV. Andronikos, 1366 yılında Savoya'lı Amadeus tarafından ele geçirilmiş olan Gelibolu'yu Türklere iade etmiştir (1377). V. İoannes, Sultan I. Murad'ın desteğiyle yeniden Bizans tahtına geçince (1379), IV. Andronikos Galata'ya sığınmış ve babasına karşı iktidar mücadelesini devam ettirmiştir. Nihayetinde V. İoannes geri adım atmak zorunda kalmış ve Silivri ile civar bölgeleri IV. Andronikos'a bırakarak onu ve oğlu VII. İoannes'i Bizans tahtının resmi varisleri ilan etmiştir (1381).¹⁵

İmparator V. İoannes'in çabasına rağmen anlaşılan, Bizans'ta sular durulmamıştır. İoannes'in diğer oğlu II. Manuel gizlice İstanbul'dan ayrılarak Selanik'e gitmiş ve babasının Türklere yönelik izlediği uzlaşma politikasından saparak bölgede hâkimiyet sağlamaya çalışmıştır. Manuel'in Selanik'e gelişinden kısa bir süre sonra kent, Hayreddin Paşa komutasında Türk orduları tarafından kuşatılmıştır (1383 sonbaharı). Manuel savunmayı güçlendirmek için çeşitli tedbirlere başvurmuşsa da halk arasındaki huzursuzluğun artmasına engel olamamıştır. Böylece Manuel kentten ayrılmak zorunda kalmış ve Selanik Türklere teslim olmuştur (9 Nisan 1387).¹⁶

Manuel Selanik'ten Midilli'ye ve oradan da I. Murad'ın daveti üzerine Bursa'ya gitmiştir. Bu sırada Sultan ile bir anlaşma yapmış ve Osmanlı himayesini kabul etmiştir. Anlaşmadan sonra I. Murad, Manuel'in İstanbul'a dönmesine izin vermiş, fakat V. İoannes kentte kalmasını uygun görmediğinden Limni Adası'na gitmesini istemiştir.¹⁷ Bizans cephesinde bunlar yaşanırken,

¹⁵ İsyân sonrasında Sultan I. Murad'ın talebi üzerine IV. Andronikos ile oğlu VII. İoannes'in gözlerine mil çekilmiş ve Bizans tahtının yasal varisleri olmaları engellenmeye çalışılmıştır. Fakat anlaşılabilir her ikisi de görme yetilerini tamamen yitirmemiştir. Ayrıca 1373 isyanı sonrasında II. Manuel Bizans tahtının resmi varisi ilan edilmiştir. IV. Andronikos 1376'dan önce Osmanlı himayesini kabul etmiş ve oğlu VII. İoannes de onun ölümünden sonra (1385) Osmanlı vasalı olarak kalmıştır. George T. Dennis, *The Reign of Manuel II Palaeologus in Thessalonica, 1382–1387*, Orientalia Christiana Analecta 159, Typis Pontificae Universitatis Gregorianae, Romae 1960, s. 33–46; John W. Barker, *Manuel II Palaeologus (1391–1425): A Study in Late Byzantine Statesmanship*, Rutgers University Press, New Brunswick-New Jersey 1969, s. 18–42; Nevra Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and the Latins, Politics and Society in Late Empire*, Cambridge University Press, Cambridge 2009, s. 29–30, s. 120–127 ve s. 129–130.

¹⁶ II. Manuel'in başkaldırısının sebebi olarak IV. Andronikos ile VII. İoannes'in yeniden Bizans tahtının varisleri ilan edilmesi gösterilmiştir. Dennis, *The Reign of Manuel II Palaeologus in Thessalonica*, s. 45–155; Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and the Latins*, s. 32 ve s. 45–49; Melek Delilbaşı, "Bizans'tan Osmanlı Fethine Selanik (Thessaloniki)", *Toplumsal Tarib*, 112 (Nisan 2003), s. 91.

¹⁷ Barker, *Manuel II Palaeologus*, s. 59–65.

Türkler hâkimiyet sahalarını genişletmeyi devam ettirmişlerdir. I. Murad döneminde, Anadolu'daki Türk beylikleri Osmanlı hâkimiyetini tanımış ve Balkanlar'da Selanik'in yanı sıra Serez (1383), Sofya (1385) ve Niş (1386) gibi önemli merkezler Osmanlı topraklarına katılmıştır. I. Kosova Savaşı'nda hayatını kaybeden Sultan I. Murad (15 Haziran 1389), oğlu Bayezid'e Anadolu ve Rumeli'de vasalet hükümdarlarından oluşan bir devlet bırakmıştır.¹⁸

I. Murad'ın ölüm haberi Türk beylerinin başkaldırısına sebep olduğundan I. Bayezid iktidarının ilk aylarında Anadolu ile meşgul olmuştur.¹⁹ Aynı tarihlerde, Cenevizlilerin ve Türklerin desteğini alan VII. İoannes Bizans tahtını ele geçirmiş (Nisan 1390) ve bu nedenle İstanbul yeni bir iktidar kavgasına sahne olmuştur. Ancak 1390 yazında İmparator V. İoannes'in imdadına yetişen II. Manuel, Latinlerden aldığı destekle kentte hâkimiyet kurmayı başarmış ve VII. İoannes'in Osmanlı vasalı olarak hüküm sürdüğü Silivri'ye geri çekilmesini sağlamıştır (17 Eylül 1390).²⁰ Olaydan sonra I. Bayezid, aralarındaki vasallık anlaşması gereği Manuel'i Osmanlı ordugâhına çağırmıştır (Eylül/Ekim). Manuel Anadolu'ya giderek devam etmekte olan Karaman seferine katılmış ve Osmanlı Sultanı ile birlikte Bursa'ya geri dönmüştür.²¹ 1391/1392 kışında Bizans üzerinde daha yoğun baskı kurmaya çalışan Bayezid, İmparator'dan Altın Kapı'da inşa ettirdiği hisarı yıktırmasını istemiş, aksi takdirde Manuel'i kör etmek ve hapse atmakla tehdit etmiştir. V. İoannes, Osmanlı Sultanının buyruğuna uymuş ve bir Bizans kısa kroniğindeki anlatıya göre "*hisarı yıktırması ve hemen ertesi gün vefat etmiştir*" (16 Şubat 1391).²²

V. İoannes'in vefatı haberini alan II. Manuel, Bursa'dan ayrılarak VII. İoannes'ten önce İstanbul'a gelmiş ve Bizans tahtına geçmiştir. I. Bayezid, Manuel'e bir elçi göndererek İstanbul'a bir kadı tayin edilmesini ve Türk

¹⁸ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu, Klâsik Çağ (1300–1600)*, Çev. Ruşen Çakır, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s. 20–21; Colin Imber, *The Ottoman Empire 1300–1481*, Isis Press, İstanbul 1990, s. 26–36.

¹⁹ Sultan I. Bayezid'in Haziran 1389/1390 ilkbaharı arasındaki faaliyetleri için bkz. Stephen S. Reinert, "The Palaiologoi, Yıldırım Bâyezîd and Constantinople: June 1389–March 1391", *TO EΛΛΗΝΙΚΟΝ: Studies in Honor of Speros Vryonis, Jr., vol. I, Hellenic Antiquity and Byzantium*, ed. John S. Langdon, Stephen W. Reinert, Jelisaveta Stanojevich Allen, Christos P. Ioannides, Aristide D. Caratzas Publications, New Rochelle-New York 1993, s. 293–303.

²⁰ Reinert, "The Palaiologoi, Yıldırım Bâyezîd and Constantinople", s. 311–327; Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and the Latins*, s. 131–137.

²¹ Reinert, "The Palaiologoi, Yıldırım Bâyezîd and Constantinople", s. 330–331.

²² Peter Schreiner, *Die Byzantinischen Kleinchroniken 1. Teil, Einleitung und Text*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1975, s. 69, kronik 7/23. Doukas da benzer ifadelerle olay hakkında bilgi vermiştir. Doukas, *Istoria Turco-Byzantina (1361–1462)*, ed. Vasile Grecu, Editura Academiei Republicii Populare Romine, Bucharest 1958, s. 77, XIII.3; Barker, *Manuel II Palaeologus*, s. 80 ve s. 467–468 Appendix: VI; Reinert, "The Palaiologoi, Yıldırım Bâyezîd and Constantinople", s. 303 ve s. 331–332.

tacirlere mahsus bir mahalle kurulmasını talep etmiştir. Muhtemelen Bizans'ın Osmanlılara verdiği yıllık harâcın artırılması da talepler arasında yer almıştır.²³ Manuel, Sultanın isteklerini kabul etmiş ve 8 Haziran 1391'de tekrar Osmanlı karargâhına gitmek için İstanbul'dan ayrılmıştır. Manuel Ocak 1392'ye kadar Bayezid'in yanında kalmış ve Osmanlıların Anadolu harekâtına katılmıştır.²⁴ *Anlatı*'da ise bu gelişmeler şöyle aktarılmıştır:

“Bu yıllarda Romalıların iktidarının başında pek dindar İmparator İoannes Palaiologos bulunmaktayken Türklerin idaresini inançsızlık, ahlaksızlık ve diğer tüm kötülükler bakımından tüm insanlardan üstün olan o Bayezid teslim aldı. Romalıların hükümdarlığını ise zikrolunan dindar imparatorun oğlu diyanetli imparator Manuel Palaiologos devraldı. Erdemin bu denli timsali olan İmparator fevkalade inançsız barbara boyun eğmek zorunda kaldı ve o yıllarda Romalıların [gücü] o kadar zayıfladı ki, devlete gelir kaynağı olarak bir tek İstanbul'dan başka neredeyse geriye hiçbir yer kalmadı. Bizim dindar İmparatorumuzun inançsızların yanında katılmaya mecbur olduğu dört bir tarafa ardı arkası kesilmeyen seferlerde çektiği ıstırapı, katlanmak zorunda olduğu diğer şeyleri söylemenin ne yararı vardır? Hatta bundan dolayı Türkler Anadolu'nun geri kalan kentlerini itaatleri altına aldılar.²⁵ Bunlar böyle olduğu için [durumumuz] sürekli kötüye gidiyor, düşmanlarının her türlü hakaretlerine katlanarak Romalılar on binlerce felaket [çinde] boğuluyordu. Fevkalade dindar İmparator bu uzun süreli hizmetinin karşılığında ödül olarak gözlerinin kör edilmesine mahkûm edildi.”²⁶

Yazar, Ankara Savaşı'nı ve sonuçlarını naklettikten sonra I. Bayezid döneminde Bizans'ın durumuna şu ifadelerle yeniden değinmiştir:

²³ Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and the Latins*, s. 137–139.

²⁴ Elizabeth A. Zachariadou, “Manuel II Palaeologus on the Strife Between Bâyezîd and Kâdî Burhâan al-Dîn Ahmad”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, XVIII (1980), s. 471–481 [*Romania and the Turks (c. 1300-c. 1500)*, Variorum Reprints, London 1980, Study IV]. *Anlatı*'da Sultan I. Bayezid'in kadı tayini ve mahalle kurulmasıyla ilgili talepleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yazar sadece yıllık harâc miktarının artmış olduğunu yazmış, ayrıca II. Manuel'in vasal olarak Osmanlı ordugâhındaki hizmetinin altını çizmiştir.

²⁵ Gautier bu cümleyi, Alaşehir'in fethi sırasında II. Manuel'in Osmanlı ordugâhında bulunduğunun delili olarak göstermiştir. Bkz. Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 105, dipnot 9. Alaşehir'in 1389/1390 kışında fethedildiğini ortaya koyan Reinert, Gautier'in çeviri hatasından dolayı yanlış bir değerlendirmede bulunduğunu öne sürmüştür. Bkz. Reinert, “The Palaiologoi, Yıldırım Bâyezîd and Constantinople”, s. 299–301, s. 308 ve s. 345–47'deki 57. son not. Kanaatimizce Reinert'in değerlendirmesi doğrudur, çünkü metinde fethedilen kentlerin Bizans'a ait olduğuna dair herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

²⁶ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 104,¹⁸–106,³.

“Türkler tarafından ele geçirilen tüm topraklarından, şehirlerinden, zenginliklerinden, gelir kaynaklarından, yani tek kelimeyle, yönetimi uygulamak için gerekli olan her şeyden mahrum bırakılan Romalıların devletinin Bayezid devrinde maruz kaldığı aşağılanmayı ve sefaleti kim bilmiyor? İstanbul’da yaşayanların korkunç fakirliğini, kent arazisi ve küçük bir bölge dışında hemen hemen başka hiçbir yere sahip olmadıkları halde Romalıların kudretleri üzerinde Türklere ödemek zorunda oldukları yıllık haracı kim unuttur? Barbarlar bizim çok dindar İmparatorumuzun bir an dahi rahat nefes almasına izin vermeyip, onu imparatorluğun dört bir tarafına götürerek henüz itaatleri altına almamış oldukları kentleri de onun desteğiyle ele geçirmiş olmaları bizim tutsaklığımızın ölçüsünü ortaya koymaktadır.”²⁷

Yazar, İncil’den alıntı yaparak II. Manuel’in kör edilmekten Tanrı’nın inayeti sayesinde kurtulduğunu ima etmiş²⁸ ve bu olaydan hemen sonra “Romalılar ile Türklerin [arasındaki] barışla ilgili sözde antlaşmalar bozuldu, kent kapılarını kapattı ve kendisini savaşa hazırlamaya başladı”²⁹ diye eklemiştir. Anlatı yazarı II. Manuel’e yönelik tehditle İstanbul kuşatmasını eş zamanlı ve bağlantılı iki olay olarak ele almıştır. Bunun hakikati ne kadar yansıttığı oldukça tartışmalıdır. Burada yazarın altını çizmek istediği husus, 1391 yılında İstanbul surları dışına yapılan Türk akınları olmalıdır.³⁰

Sultan I. Bayezid 1389–1392 yılları arasında Anadolu’daki Türk beyliklerinin Osmanlı topraklarına ilhakıyla meşgul olmuştur. 1393 yılında ise, Rumeli’ye dönerek Eflak Beyi Mirçea ile Macarların artan nüfuzunu azaltmak amacıyla kuzey Bulgaristan’ı (Tırnova) doğrudan Osmanlı idaresine bağlamıştır.³¹ 1393/1394 kışına gelindiğinde, Bizans İmparatoru II. Manuel de dâhil Balkanlı vasal idareciler Osmanlı Sultanının huzuruna çağrılmış ve bir süre sonra I. Bayezid Bizans’a yönelik yoğun bir harekâta girişmiştir.³²

²⁷ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 114,^{23–33}. Ayrıca bkz. aşağıda dipnot 49.

²⁸ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 106,^{3–4}.

²⁹ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 106,^{4–6}.

³⁰ 1391 yılında İstanbul’a yönelik saldırılarla ilgili bkz. Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and the Latins*, s. 129–130 ve s. 149.

³¹ İncalçık, *Osmanlı İmparatorluğu*, s. 21.

³² İncalçık, *Devlet-i Aliye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I*, s. 67–68; aynı yazar, “Osmanlı Fetih Yöntemleri”, Çev. Oktay Özel, *Söğüt’ten İstanbul’a*, der. Oktay Özel-Mehmet Öz, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s. 444–445; aynı yazar, “The Ottoman Turks and the Crusades, 1329–1451”, s. 250–251; Melek Delilbaşı, “Osmanlı-Bizans İlişkileri”, *Türkler, Cilt 9*, ed. Kemal Çiçek-Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 127–128; Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and the Latins*, s. 30–31. Anlatı yazarı Serez toplantisına hiç değinmemiştir.

Bizans kısa kroniklerine göre İstanbul kuşatması Eylül 1394'te başlamıştır.³³ *Anlatı* yazarı olayları şöyle aktarmıştır:

“Şüphesiz düşman cephesinde de sükûnet yoktu. Kenti ele geçirmek maksadıyla hem gözle görülür hem de gözle görülmeyen on binlerce savaş aleti bunlar tarafından harekete geçirildi ve samimiyetle söylemek [gerekir ki], bize karşı denemedikleri herhangi bir çeşit tertip kalmadı. Düşmanların saldırısına açlık da eklendi, çünkü beklenenin aksine etrafımızdaki denizlerde de hâkimiyet sağlamış olmalarından dolayı var güçleriyle buğday naklini engelledikleri için sıkıntı dayanılmaz bir haldeydi ve her türlü tabiri aşmaktaydı. Bu sebeple [kent] sakinlerinin pek çoğu açıkça veya gizlice düşmana iltica etmekte, geride kalanlar ise büyük yılgınlık içinde bulunmaktaydı. İsa dostu İmparator, Asya'dan ve Avrupa'dan kısa bir süre içerisinde hiçbir askeri yardım gelmeyeceğini görünce gemiyle İtalya'ya gitmesi gerektiğini ve eğer mümkünse, oradan kente bir kısım yardım bulmayı düşündü.³⁴ İmparator deniz yoluyla Fransa'ya giderek oradaki idarecilerle ittifak konusunda müzakerelerde bulunduğu ve [onları] ikna etmeye [çalıştığı] sırada kent açlık ve diğer felaketler sebebiyle o kadar büyük yokluk içindeydi ki, neredeyse herkes umudunu yitirmiş ve düşman surlara bir hamle yaptığında [kentin] derhal fethedileceği dışında hiçbir şey beklememekteydi. Bu şekilde [kent] sakinleri tarafından terk edildi ve bunların çok büyük bir kısmı düşman safına geçti. Deniz yoluyla firar ederek Abydos ve Sestos'ta tutsaklığa düşen erkeklerin ve kadınların kalabalığını kim tam olarak sayabilir? Düşmanlar saldırıya geçerek kentin surlarına çok fazla yaklaşmayı gereksiz görmekteydiler çünkü firariler ve denizle karada tutsak edilenlerle [kentin] tümüne sahip olabileceklerini; açlık ve sefalet nedeniyle her şeyi başarabileceklerini [düşünmekteydiler].³⁵ Türkler, sürenin uzadığını görmüş olduklarından dolayı (çünkü İstanbul'un kuşatma altında bulunduğu sekizinci yıl dolmaktaydı) ve aynı zamanda da halkın -kent olarak adlandırılması mümkün olduğundan- büyük bir kısmını itaatleri altına almış oldukları için [taarruzu] daha fazla ertelememeyi, fakat [kenti] kuşatmak için hazırlıklarını tamamladıktan sonra saldırıya geçmeyi kararlaştırdılar. Bu nedenle bunlar tarafından yürüyen kuleler inşa edildi, merdivenler yapıldı ve kuşatma için her türlü

³³ Peter Schreiner, *Die Byzantinischen Kleinchroniken 2. Teil, Historischer Kommentar*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1977, s. 352–353.

³⁴ *Anlatı* yazarı kuşatmanın ilk beş yılını kısaca aktarmıştır. II. Manuel yeğeni VII. İoannes ile anlaşmaya varmış ve 10 Aralık 1399'da Batı seyahatine çıkmıştır. 1394–1399 yılları arasında İstanbul kuşatmasının detayları için bkz. Dionysios Chatzopoulos, *Η Πρώτη Πολιορκία της Κωνσταντινουπόλεως από τους Οθωμανούς (1394–1402)*, Ελευθέριου Σκέψης, Αθήνα 2004, s. 52–168; Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and the Latins*, s. 148–150.

³⁵ Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and the Latins*, s. 149, s. 151–152 ve s. 179–181.

savaş aleti dikkatle hazırlandı. [Böylece] düşmanların her şeyi hazırды.³⁶ Ancak kim, Tanrı'nın mucizelerinin layıkıyla anlatabilir? Kim, İsa'yı doğuran bakirenin bizim milletimize karşı göstermiş olduğu ifade edilemez yardım ve himmeti yüceltebilir? İfade edildiği üzere, düşmanların hazırlık yaptığı; bize gelen yolu açtığı ve iki gün içerisinde surlara saldıracağı sırada Moğol Timur'un doğunun derinliklerindeki yerlerden, Susan ve Ekbatan'dan [Türkistan'dan] Bayezid'in üzerine yürüdüğü bildirildi. O daha evvel tüm Suriye'yi bir baştan öbür başa kadar kat etmiş, Dımaşk'ı zorla ele geçirmiş ve bu yerlerden muhteşem ve eşi benzeri olmayan bir hazineye sahip olmuştu. Bu seferden sonra, sayısını tahmin etmek kolay olmayacak kadar [kalabalık] bir orduyla birlikte Bayezid'in üzerine yürümekteydi.³⁷ Türklerin hükümdarı da büyük bir cesaret ve olağanüstü bir öfkeyle Anadolu ile Rumeli'den ve Türklerin müttefiki ve tâbii olan diğer milletlerden topladığı hiç de küçük olmayan bir orduyla ona karşı ilerlemekteydi. Yine de o [Bayezid] bu denli büyük tehlikelere maruz kaldığı halde ve daha sonraki işleri gösterdiği gibi savaş konusunda büyük tecrübe kazanmış bir adamla savaşılabileceğine rağmen bize karşı olan öfkesinden en ufak bir şey kaybetmedi. Aksine düşmanları karşında galip geldiği takdirde süratle kenti fethedeceğine, bizim [Bizanslıların] tüm kutsal mekânlarımızı ve hepsinden evvel yüce Aya Sofya kilisesini Türkler için camiye dönüştüreceğine ve bizleri, tüm Hıristiyanların topyekûn soyunu, İsa'nın inancından dönmeye zorlayacağına dair yeminler içerek tehditler savurmakta ve kolaylıkla ikna etmeyi umut etmekteydi. Çünkü tüm kentlerden en üstün olanını [İstanbul'u] fethettikten sonra Hıristiyanların pek çoğunun onun buyruklarına itaat etmesi ve dininden dönmesi [ihtida etmesi] daha kolay olacaktı. Bundan sonra da hisar gibi [bir yerden] hücum edermişçesine süratle tüm kara ve denizlere saldırarak ve [buraları] hükümlanlığı altına alacaktı. Bunlar ve benzerleri söylentiyle yayılmış sözler değildi. Aksine [bunları] ordusuyla bizim kentimizi kuşattığı zaman, o sırada orada bulunan çok sayıda soydaşının ve Hıristiyanın öğrenmesi için açıkça ve kuşku bırakmayacak bir şekilde açıklamıştı. O bir tepeye çıkıp, kentin kiliselerini seyrettiği ve her biri hakkında bilgi alarak ismini öğrendiği sırada, sadece yüce Aya Sofya kilisesini kendisine ayırarak diğerlerini oğullarına ve beylerine bağışlamıştı.³⁸ Ancak o böyle rüyalar görmekte ve hayaller kurmaktayken,

³⁶ İmparator VII. İoannes Palaiologos, 1 Haziran 1402'de, İngiltere Kralı IV. Henry'ye göndermiş olduğu mektupta İstanbul'un halen Türk saldırılarına maruz kaldığını ifade etmiştir. Barker, *Manuel II Palaeologus*, s. 213. *Anlatı* 1401/1402 yıllarında İstanbul ile ilgili bilgi veren en önemli kaynaktır.

³⁷ Timur, 1402 yılının Mart ayında Sultan I. Bayezid üzerine yürümek üzere hareket etmiştir. Aka, *Timur ve Devleti*, s. 28.

³⁸ "Bayezid yüksek bir yerde durarak Aya-Sofya'yı görünce, büyüklerine hitaben, orada [Aya-Sofya'da] kendine ve karlılarına ikametgâh yapacağını söylüyordu. Aynı tarzda bütün büyükler mukaddes kiliseleri kendilerine ikametgâh olmak üzere aralarında bölmüşlerdi." Kurat, "Osmanlı Tarihinin İlk Devrine Ait Bulgar ve Sırp Kronikleri", s. 193–194. Bu sırada I. Bayezid

Tanrı onun kaderine karar veriyor ve denilebilir ki, delinin ümitleriyle alay ediyordu. Çaresiz ve az sayıda kalmış İstanbul sakinleri, Moğol ve Türk ordularının çarpışmasından kısa bir süre önce, [Bayezid'in] geleceğinin belirsiz olması nedeniyle geçmişe nazaran daha uysal olduğunu zannettiler ve aralarındaki ileri gelen kişilerden oluşan bir elçi heyetini ona gönderdiler. Zira bunların gönüllü olarak kenti teslim etmeleri mümkün olmadığından, sadece hizmet olarak, onun buyurduğu her şeyi yapmayı kabul edeceklerdi. Fakat o, önce beyleri vasıtasıyla bunlarla alay etti ve bunlar, tutsak alınacakların kaderine sahip olacaklarını [düşünerek] ona galiplere yaraşır tekliflerde bulundular. Yine de o [Bayezid] onları boş elle geri gönderdi³⁹ ve Avar Hanından bile daha zalim olduğunu gösterdi. Çünkü o [Avar Hanı], doğruları söylemiyor olsa da, fetihten sonra İstanbullulara özgür olacaklarını ve silahsız olarak oradan ayrılarak istedikleri yere gidebileceklerini vaat etmişti. Fakat Bayezid bunu dahi [yapmadı] ve sanki kente ve sakinlerine bütünüyle sahipmiş gibi, yalandan bile olsa, elçilerimize hiçbir şekilde merhamet göstermedi.⁴⁰

Elçilerin Sultan I. Bayezid ile anlaşma sağlayamamış olmaları İstanbul'da huzursuzluğun artmasına neden olmuştur. "O zaman ne mi oldu?" sorusunu soran yazar, "geride kalmış az sayıda Hıristiyan'ın çaresizlik içinde [kentte] oturduğunu", bu insanların "kendilerini İsa'ya ve onun gayet saf anasına teslim ederek geleceklerini ve başlarına gelecek felaketi tahmin etmeye" çalıştıklarını kaydetmiştir. Artık kente "Hiçbir yerden yardım gelme umudunun bulunmadığını" ve "felakete engel olmak için hiç kimsenin bir çare düşünemediğini" ifade etmiştir.⁴¹ Daha sonra İstanbul halkının teslim olma kararıyla ilgili şunları yazmıştır:

"Hepsi zaferden sonra savaşmaksızın barbarlara teslim olmaya hazır, çünkü Türklerin daha önce başka [milletler] karşısında olduğu gibi şimdi de Moğollar karşısında galip geleceğini ve bundan dolayı da kendi kaderlerinin değişebileceğini ümit etmiyorlardı."⁴²

Doukas, "açlık sebebiyle baskı altında olan Kent halkının büyük bir kısmı hiddetlenmekte ve kentin teslim edilmesini tercih etmekteydi" şeklinde kaydetmiştir.⁴³ Bir

Galata'yı da kuşatmaktadır (1396/1397). Barker, *Manuel II Palaeologus*, s. 140–142. Ayrıca bkz. yukarıda dipnot 3.

³⁹ Bizanslılar vasallık ilişkisinin devamından yana tekliflerde bulunmuşlardır. Fakat Sultan I. Bayezid doğrudan ilhak politikasından vazgeçmemiştir. Bkz. Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and the Latins*, s. 181.

⁴⁰ Gautier, "Un Récit Inédit", s. 106,₃₆–110,₁₀.

⁴¹ Gautier, "Un Récit Inédit", s. 110,₁₁₋₁₅.

⁴² Gautier, "Un Récit Inédit", s. 110,₁₅₋₁₉. *Anlatı'nın* devamında İstanbul'un ululandığı, Hıristiyanlık âlemi içerisindeki konumunun ve öneminin vurgulandığı bir bölüm vardır. Yazara göre bu nedenle, İstanbul'un koruyucu azizesi Meryem, Bizanslılar lehine bir mucize gerçekleştirmeye karar vermiş ve Sultan I. Bayezid'in Timur karşısında yenilmesini sağlamıştır. Bkz. Gautier, "Un Récit Inédit", s. 110,₁₉₋₃₆.

⁴³ Doukas, *Istoria Turco-Byzantina (1361–1462)*, s. 81, XIV.ı.

Bizans kısa kroniğinde de benzer bilgi bulunmaktadır: “*Kent içinde [insanlar] açlıktan ölmekte olduklarından, halk firar etti. Bir kısım ileri gelen ise kentin [İstanbul’un] anabtarlarını aldı ve kenti teslim etmek için Kotyaeion’a Sultan’ın yanına gitti.*” Fakat bu sırada Ankara Savaşı meydana gelmiş ve I. Bayezid Timur tarafından esir alınmıştır. Bunun üzerine “*ileri gelenler kentin anabtarlarını alarak mutluluk içinde kente*” geri dönmüşlerdir.⁴⁴ Kritovoulos’a göre de “*açlık ve uzun süreli kuşatmaya dayanamayan halk, belli bir süre sonra, kenti teslim etmek için*” I. Bayezid ile “*anlaşma*” yapmıştır. Ancak “*önce Avrupa’da Macar Kralı [Sigismund], daha sonra da Anadolu’da Timur aniden ortaya çıkmış*” olduğundan Bayezid, İstanbul “*kuşatmasını bırakmak zorunda kalmış ve kent kurtulmuştur*”.⁴⁵ Kritovoulos’un anlatımından hareketle, anlaşmanın tarihiyle ilgili bir sonuca varmak zordur. Fakat *Anlatı*’da olduğu gibi İstanbul halkının bir anlaşmayla, yani savaşmaksızın teslim olma niyetinde olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Anlatı’nın devamında Ankara Savaşı hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre birbirlerine karşı büyük kızgınlık ve hırs besleyen I. Bayezid ve Timur Ankara civarında ordugâh kurmuşlardır.⁴⁶ Savaş meydanındaki gelişmeler ise yazar tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“Galatya’nın Ankara [mevkiinde] meydana gelen büyük savaşta Bayezid’in çok güvendiği beyleri ilk saldırıya dahi dayanamadılar ve düşmanlarına sırtlarına çevirerek kaçmaya başladılar. Onlarla birlikte ordunun geri kalan kısmı da bozguna uğratıldı ve bundan böyle hiç kimse görevinin başında kalmayı düşünmedi. Moğollar takibe devam ederek saldırmayı sürdürdüler ve savaş meydanında canlı olarak Bayezid’i, onun Rumeli beylerbeyini ve daha başka birçok beyini yakaladılar. Diğerleri ise ancak tehlikeden kurtulabildiler ve oradan dağıldılar. Sayısı altı olan Bayezid’in oğulları da bunlar arasındaydı. Moğollar ve Türkler tarafından aynı şekilde o tarihte Anadolu’daki Hıristiyanların içine düşürüldüğü felaketi anlatmanın zamanı şimdi değildir...”⁴⁷

⁴⁴ Schreiner, *Die Byzantinischen Kleinchroniken I*, s. 184–185, kronik 22/28–30; Barker, *Manuel II Palaeologus*, s. 215–217. *Anlatı*’da teslim olmak sadece bir düşünce olarak verildiği halde, kısa kronikte bunun icraata döküldüğünü görmekteyiz. Ayrıca VII. İoannes’in Ankara Savaşı sonrasında İstanbul’u teslim etmek üzere I. Bayezid ile anlaşma yaptığına dair bilgi bulunmamaktadır. Bkz. Barker, *Manuel II Palaeologus*, s. 215; Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and the Latins*, s. 182.

⁴⁵ Kritovoulos, *Critobuli Imbriotae Historiae*, ed. Diether Roderich Reinsch, Corpus Fontium Historiae Byzantinae 22, Berlin-New York 1983, s. 32–33, I. 16.10.

⁴⁶ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 110,³⁶–112,². Ankara Savaşı (28 Temmuz 1402) ile ilgili bkz. Marie Mathilde Alexandrescu-Dersca, *Le Campagne de Timur en Anatolie (1402)*, Variorum Reprints, London 1977, s. 54–77; Aka, *Timur ve Devleti*, s. 28–29.

⁴⁷ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 112,²⁻¹⁴. Yazara göre Anadolu’daki Hıristiyanların maruz kaldığı muamelenin anlatılması için gelecekte kitaplar yazılmalıdır. Bkz. Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 112,¹⁴⁻²¹.

Ankara Savaşı sonrasında İstanbul kuşatması son ermiş ve Rumeli'ye geçen Süleyman Çelebi (Ağustos 1402) ittifak kurarak konumunu güçlendirmek istemiştir. Bu nedenle İmparator ile anlaşma yollarını aramış ve Selanik de dâhil Marmara'dan Karadeniz'e kadar uzanan sahil şeridindeki bir bölgeyi Bizans'a bırakmayı kabul etmiştir.⁴⁸ 1403 Anlaşması ve sonuçları *Anlatı* yazarı tarafından şöyle anlatılmıştır:

“Bu şekilde Tanrı'nın merhametiyle bizim kentimiz özgürlüğe kavuştu. Bu şekilde İsa'yı doğuran gayet saf [Meryem] güçsüzler, fakirler ve kurtuluşa dair herhangi bir umuda sahip olmayanlar adına savaştı ve kenti sadece gerçekleşmesi tehdidi altında bulunduğu tehlikelerden kurtarmakla kalmadı, fakat aynı zamanda -mucizesi sayesinde- Bayezid'in oğullarının da [Bizanslıların] dindar imparatorunun ayaklarına kapanmasını sağladı. Barbarlar, uzun bir süre önce Romalılardan aldıkları topraklarla bölgeleri geri vermek ve bunların karşılığında barış yapmayı istemek zorunda kaldılar. Bu nedenden dolayı Karadeniz ile Avrupa'nın diğer pek çok kenti ve ünlü kent Selanik durumdan faydalanarak özgürlüğe kavuştular. Bu mucize bugüne değin İsa'nın Ana'sı tarafından bizim kentimiz lehine gerçekleştirilmiş mucizelerin en büyüğü ve en yücesi oldu.”⁴⁹

Yazara göre “uzun yıllar önce kaybedilmiş mirasın azımsanmayacak bir bölümünün imparatorlara bırakılması” ve Bizanslılardan “nefret eden düşmanın yok edilmesi” o kadar önemli gelişmeler olmuştur ki, Meryem Ana'nın mucizeleri olduğuna dair şüphe bırakmamıştır. Daha sonra “eğer düşmanımızın tam olarak nasıl öldüğünü bilmek istiyorsan, bunu daha önce anlattığımız [mucizelerden] daha şaşırtıcı bulacaksın” demiştir. “Çünkü bir yabancından, ya da daha doğrusunu söylemek gerekirse, inançsızlık konusunda çok ünlü [bir kişiden] kötü muamele görmekle aynı dine inandığın [bir kişiden] böyle bir muamele görmek aynı şey değildir” diyen yazar, ilkinde “farklı bir dine

⁴⁸ George T. Dennis, “1403 Tarihli Bizans-Türk Antlaşması”, Çev. Melek Delilbaşı, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXIX/1-4 (1971-1978), s. 153-166; Elizabeth A. Zachariadou, “Süleyman Çelebi in Rumili and the Ottoman Chronicles”, *Der Islam*, 60/2 (1983), s. 270-271 ve s. 274-283; Kastritsis, *The Sons of Bayezid*, s. 50-59.

⁴⁹ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 112,²²⁻³³. Devamında yazar, görüşünü desteklemek maksadıyla, İmparator Herakleios (610-641) döneminde Bizans Devleti'nin karşılaştığı tehlikelere değinmiş ve İstanbul'un 626 yılında Avar orduları tarafından kuşatılmasını anlatmıştır. Ayrıca İmparator IV. Konstantinos Pogonatos (668-685) ve İsauria hanedanından III. Leon (717-741) devirlerinde İstanbul'un Arap kuşatmalarına gönderme yapmıştır. *Anlatı* yazarına göre o tarihlerde de Bizans, Meryem Ana'nın mucizeleri sonucunda kurtulmuştur, ancak İmparatorluk henüz düşmanlarına karşı koyamayacak kadar güçsüz olmadığından o mucizelerden hiçbiri konu edilen mucize kadar büyük olmamıştır. Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 112,³³-114,²³. 7. ve 8. yüzyıllarda İstanbul kuşatmaları için bkz. Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991³, s. 95-97, s. 115-116 ve s. 145-146. Daha sonra Sultan I. Bayezid döneminde Bizans'ın Osmanlılar karşısındaki konumunu hatırlatma ihtiyacı duymuştur. Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 114,²³⁻³³. Bkz. yukarıda dipnot 27.

mensubiyet sebebiyle acının daha az olduğunu”; ikincisinde ise “*ıstırabın dayanılmaz bir hal aldığı*” ifade etmiştir. Ayrıca Davud Peygamber’in de çektiği acıları anlatırken “kendisinin dostuymuş gibi davranan” bir kişi yerine “düşmanı” tarafından küçük düşürülmeyi tercih ettiğini ilave etmiştir. Bundan dolayı yazara göre Tanrı Bayezid’i en dayanılmaz cezaya çarptırmış ve onu bir dindaşının eline bırakmıştır. Böylece Bayezid Timur tarafından “*alaya alındı*”, “*küçük düşürüldü*” ve “*aylarca dört bir tarafa götürülerek rezil edildi*” diye kaydetmiştir. Nihayetinde Bayezid “*duymak ve görmek zorunda olduğu şeylerden dolayı büyük bir üzüntüye düşerek kurmağ rubunu teslim etti*” diyerek Sultanın ölümünü aktarmıştır.⁵⁰

Anlatı yazarı Sultan I. Bayezid’in ölümünü naklettikten sonra Timur’u ele almıştır. Yazar, tüm bu gelişmeleri hala “*şans*” veya “*tesadüf*” olarak tanımlayanların büyük bir yanığı içinde olduğunu kaydetmiş ve Timur’un ölümünün bir rastlantı olamayacağını altını çizmiştir. Devamında ise, Ankara Savaşı sonrasında Timur’un ilerleyişi karşısında Bizanslıların duyduğu kaygıyı yansıtan bir soru sormuştur: “*Yoksa kısa sürede tüm Avrupa’yı baştanbaca kat etmesine, yakıp yıkmasına ve tüm insanlığın yeryüzünden yok olmasına kim engel olabilirdi?*” Yazara göre Tanrı Timur’un “*kötülüğünün öncekine [Bayezid’e] nazaran daha fazla olduğunu*” görmüş ve Timur’u Osmanlı sultanını ortadan kaldırmak için bir “*vasıta*” olarak kullandıktan sonra onu da yok etmiştir.⁵¹

⁵⁰ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 114,³⁴–116,²⁰. Sultan I. Bayezid, 8 Mart 1403’te, Akşehir’de vefat etmiştir. Bayezid’in esir alınması, Timur ile ilişkileri ve ölümü için bkz. Mükrimin Halil Yinanç, “Bayezid I”, *İA*, cilt 2, s. 386–390.

⁵¹ Gautier, “Un Récit Inédit”, s. 116,^{21–34}. Timur, 18 Şubat 1405’te, Otrar’da hastalık sebebiyle hayatını kaybetmiştir. Bkz. Aka, *Timur ve Devleti*, s. 32–33.

Kaynakça

- Aka, İsmail, *Timur ve Devleti*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.
- Alexandrescu-Dersca, Marie Mathilde *La Campagne de Timur en Anatolie (1402)*, Variorum Reprints, London 1977.
- Angold, Michael, "Byzantium in Exile", *The New Cambridge Medieval History, vol. V c. 1198–1300*, ed. David Abulafia, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s. 543–568.
- Barker, John W., *Manuel II Palaeologus (1391–1425): A Study in Late Byzantine Statesmanship*, Rutgers University Press, New Brunswick-New Jersey 1969.
- Chatzopoulos, Dionysios, *Η Πρώτη Πολιορκία της Κωνσταντινουπόλεως από τους Οθωμανούς (1394–1402)*, Ελεύτερη Σκέψη, Αθήνα 2004.
- Daş, Mustafa, "Bizans Kaynaklarında Timur İmajı", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XX/2 (Aralık 2005), s. 41–58.
- Delilbaşı, Melek, "Bizans'tan Osmanlı Fethine Selanik (Thessaloniki)", *Toplumsal Tarih*, 112 (Nisan 2003), s. 90–93.
- , "Osmanlı-Bizans İlişkileri", *Türkler, Cilt 9*, ed. Kemal Çiçek- Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 122–132.
- Dennis, George T., "1403 Tarihli Bizans-Türk Antlaşması", Çev. Melek Delilbaşı, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXIX/1–4 (1971–1978), s. 153–166.
- , *The Reign of Manuel II Palaeologus in Thessalonica, 1382–1387*, Orientalia Christiana Analecta 159, Typis Pontificae Universitatis Gregorianae, Romae 1960.
- Doukas, *Istoria Turco-Byzantina (1361–1462)*, ed. Vasile Grecu, Editura Academici Republicii Populare Romine, Bucharest 1958.
- Gautier, Paul, "Un Récit Inédit du Siège de Constantinople par les Turcs (1394–1402)", *Revue des Études Byzantines*, 23 (1965), s. 100–117.
- Hunger, Herbert, *Βυζαντινή Λογοτεχνία, Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών [Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner]*, Τόμος Β', Μετάφ. Ταξιδάρχης Κόλιας, Κατερίνα Συνέλλη, Γ. Χ. Μακρής, Ιωάννης Βάσσης, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2007⁴.
- Imber, Colin, *The Ottoman Empire 1300–1481*, Isis Press, İstanbul 1990.
- İnalçık, Halil, *Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.
- , "Osman Gazi'nin İznik Kuşatması ve Bafeus Muharebesi", *Osmanlı Beyliği (1300–1389)*, ed. Elizabeth A. Zachariadou, Çev. Gül Çağalı, İsmail Yerguz, Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997, s. 78–105.
- , "Osmanlı Sultanı Orhan (1324–1362) Avrupa'da Yerleşme", *Belleten*, LXXIII/266 (Nisan 2009), s. 77–107.

- , “Osmanlı Fetih Yöntemleri”, Çev. Oktay Özel, *Söğüt’ten İstanbul’a*, der. Oktay Özel-Mehmet Öz, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s. 443–472.
- , “The Ottoman Turks and the Crusades, 1329–1451”, *A History of the Crusades*, ed. Kenneth M. Setton, *The Impact of the Crusades on Europe*, vol. VI, ed. Harry W. Hazard-Norman P. Zacour, The University of Wisconsin Press, Madison-Wisconsin 1989, s. 223–275.
- , *Osmanlı İmparatorluğu, Klâsik Çağ (1300–1600)*, Çev. Ruşen Çakır, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.
- Jacoby, David, “The Latin Empire of Constantinople and the Frankish States in Greece”, *The New Cambridge Medieval History*, vol. V c. 1198–1300, ed. David Abulafia, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s. 525–542.
- Kastritsis, Dimitris J., *The Sons of Bayezid, Empire Building and Representation in the Ottoman Civil War of 1402–1413*, Brill, Leiden 2007.
- Kritovoulos, *Critobuli Imbriotae Historiae*, ed. Diether Roderich Reinsch, Corpus Fontium Historiae Byzantinae 22, Berlin-New York 1983.
- Kurat, Akdes Nimet, “Osmanlı Tarihinin İlk Devrine Ait Bulgar ve Sırp Kronikleri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, III/4–5 (1965), s. 183–195.
- Moravcsik, Gyula, *Byzantinoturcica II, Sprachreste der Türkvölker in den Byzantinischen Quellen*, Akademie Verlag, Berlin 1958.
- Necipoglu, Nevra, “Evensellikten Geri Çekiliş, Bizans İmparatorluk İdeolojisinin Evrimi ve Osmanlı Fütuhâtı”, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 146–156.
- , *Byzantium Between the Ottomans and the Latins, Politics and Society in Late Empire*, Cambridge University Press, Cambridge 2009.
- Nicol, Donald M., *Bizans ve Venedik*, Çev. Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000.
- , *Bizans’ın Son Yüzyılları (1261–1453)*, Çev. Bilge Umar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.
- Ostrogorsky, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991³.
- Reinert, Stephen S., “The Palaiologoi, Yıldırım Bâyezîd and Constantinople: June 1389–March 1391”, *TO EΛΛΗΝΙΚΟΝ: Studies in Honor of Speros Vryonis, Jr., vol. I, Hellenic Antiquity and Byzantium*, ed. John S. Langdon, Stephen W. Reinert, Jelisaveta Stanojevich Allen, Christos P. Ioannides, Aristide D. Caratzas Publications, New Rochelle-New York 1993, s. 289–365.
- Schreiner, Peter, *Die Byzantinischen Kleinchroniken 1. Teil, Einleitung und Text*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1975.
- , *Die Byzantinischen Kleinchroniken 2. Teil, Historischer Kommentar*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1977.

- Ševčenko, Ihor, “Entelektüellerin Gözüyle Bizans’ın Çöküşü”, Çev. Özden Arıkan, *Cogito (Bizans Özel Sayısı)*, 17 (Kış 1999), s. 266–290.
- Talbot, Alice-Mary, “Chortasmenos John”, *Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. I, Oxford University Press, New York-Oxford 1991, s. 431–432.
- Yinanç, Mükrimin Halil, “Bayezid I”, *İA*, cilt 2, s. 369–392.
- Zachariadou, Elizabeth A., “Manuel II Palaeologus on the Strife Between Bāyezīd and Kādī Burhān al-Dīn Ahmad”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, XVIII (1980), s. 471–481 [*Romania and the Turks (c. 1300-c. 1500)*, Variorum Reprints, London 1980, Study IV].
- , “Süleyman Çelebi in Rumili and the Ottoman Chronicles”, *Der Islam*, 60/2 (1983), s. 268–296.